

Sabies que...?

Es tanca el femer de Son Reus S'ha acabat la festa?

Jaume Adrover ¹

El consum humà d'animals genera gran quantitat de residus càrnics i part d'ells són aprofitats des d'antic per voltors, còrvids, gavines, agrons i rapinyes. És possible que aquest aprofitament començàs quan els humans practicàrem les primeres caceres d'ungulats salvatges i probablement s'ha perpetuat d'ençà que explotam el ramat i l'aviram de forma organitzada.

Els humans però, també hem format part de la dieta de certs animals, sobretot dels aucells carronyaires, en altres llocs i èpoques. S'han descrit aprofitaments relativament recents de cadàvers humans als camps de batalla, com per exemple a la guerra de Crimea (1854-1856), on s'ordenà a grups de tiradors que mantinguessin a retxa als centenars de carronyaires que seguien les tropes per evitar més danys als ferits. Els carronyaires també han estat utilitzats conscientment per fer desaparèixer els cadàvers humans. Uns gravats conservats a Anatòlia que daten 6.200 anys abans de crist mostren voltors (*Gyps fulvus* i *Aegypius monachus*) devorant cossos humans disposats a tal efecte. A Argel, Mongòlia, Bulgària i Sud-àfrica s'han documentat casos semblants. Algunes han perdurat fins ara. Els Parsis de Bombai dispositen els cadàvers humans a les "torres del silenci" on acudeixen els

carronyaires a devorar-los. Els tibetans fins i tot han elaborat aquest ritual: fan trossos els cadàvers i els ossos dels seus difunts i els disposen sobre roques a fi que els voltors els facin desaparèixer completament. Els voltors de l'himalaia fins i tot prenen la carn de les mans dels tibetans!

Podríem dir que l'associació d'homes i carronyaires es perd en la nit dels temps i a Mallorca aquesta deu ser contemporània a la pròpia arribada dels humans i el seu bestiar, fa 4.000 o 5.000 anys. De fet a la nostra illa els carronyaires també han estat aprofitats per l'home per desfer-se dels cadàvers que generava la ramaderia. Fins fa dècades cada possessió o conjunt d'explotacions d'extensió considerable tenia el seu carnatge, on es deixaven animals morts o les seves despulles, de fet encara se'n pot observar algun de clandestí. La toponímia està farcida d'exemples: *es Carnatge* (Palma), *sa Tanca des voltons* (Pòrtol), *es Puig des milà* (Felanitx)... molts d'aquests llocs eren susceptibles de ser usats pels necròfags, fins i tot un informant d'Orient va explicar-me fa mesos que deixaven els animals morts a un coster "per que s'ho mengessin els voltors i no s'estenguessin els mals".

A Mallorca pasturen 300.000 ovelles gràcies a la benedicció de les subvencions europees. Moltes moren

(¹) jaumeao@gmail.com

al camp i suposen una font d'aliment pels carronyaires (volor, corb, milana, milana negra, moixeta) molt superior a la que poden consumir.

Els femers i carnatges han estat descrits amb encert com a "punts d'alimentació predictibles dels que se'n beneficien aucells que exploten de manera natural fonts tròfiques de localització imprevisible" (Donazar, 1992). Aquests són de gran importància per potenciar la supervivència d'immadurs i juguen un paper clau per diverses espècies de volors, milanes i cigonyes. Avui dia els carnatges ja no s'usen. Les normatives zosanitàries i la centralització dels animals per ser processats als escorxadors n'han provocat l'eliminació quasi total. La desaparició d'aquests punts (paralel·la a la urbanització i/o degradació d'àrees vitals per diverses rapinyes) ha d'haver influït d'alguna forma en la distribució i el tamany de diverses poblacions d'aucells.

A la societat moderna no tota la matèria aprofitable pels carronyaires prové de la ramaderia extensiva. La Mallorca dels 10 milions de turistes i els prop de 800.000 consumidors genera una quantitat demencial de fems, molts d'ells aprofitables pels aucells. Sols fa 13 anys romanien oberts 43 abocadors a l'illa (43 punts d'alimentació!). Als anys 90 es va optar per clausurar-los i centralitzar el fems a Son Reus on el 1996 es va construir una potent incineradora. El 1998 van entrar a Son Reus 400.000 tones de residus, el 2005 superaven les 600.000! Malgrat disposar de forns de gran potència, prop d'una tercera part dels residus acaben cada any a un abocador de 300.000 m² a cel obert. Tot fa pensar que la centralització dels residus pot haver centralitzat també diverses poblacions d'aucells, com per exemple la milana. De fet un 60% dels seus nius es situen a menys de 6 km del femer.

Incineradora i abocador de Son Reus, Palma

Milana i gavines a Son Reus. Foto: J. Bazán

A Mallorca l'abocador de Son Reus ha permès que la gavina (*Larus michaellis*) hagi augmentat fins a convertir-se en un problema seriós, però per altre banda sembla que pot estar esmorteint la mortalitat juvenil de la petita població de milana (*Milvus milvus*) i d'una altra espècie sovint oblidada i probablement en regressió com és el corb. El GOB és a punt d'enllestir un treball sobre l'ús de l'abocador per part de la milana que indica (tot i semblar una evidència) un ús molt intens del femer, especialment a l'hivern. En aquesta època entre 50 i 75 milanes (d'un total d'unes 100!) s'hi alimenten cada dia.

Els darrers anys s'han observat al femer les següents espècies: *Corvus corax*, *Milvus migrans*, *Gyps fulvus*, *Neoprion percnopterus*, *Aegypius monachus*, *Buteo buteo*, *Pernis apivorus*, *Ciconia ciconia*, *Ardea ci-*

nerea, *Bubulcus ibis*, *Egretta garceta*, *Larus ridibundus*, *Sturnus vulgaris*, *Motacilla alba*...i també d'altres que probablement hi acudeixen per caçar petits mamífers com *Hieraeetus pennatus*, *Falco peregrinus* i *Falco tinnunculus*.

Emperò, el "bufet lliure" més gran de la història de Mallorca s'acaba. A les primeries de 2008 es començarà el seu segellat, uns treballs que es completaran al cap de 3-5 mesos. Mentre, s'ha iniciat la construcció d'un petit abocador provisional de 2.000 m² on aniran a parar el residu que no puguin ser incinerats els pròxims 3 anys, el temps necessari per la construcció d'una altra macroincineradora que ha de convertir en cendres tots els residus. La reducció de la superfície i el sistema de gestió sembla que limitarà quasi per complet l'accés als recursos. És un dels efectes col·laterals del que s'anomena "abocament zero".

Son Reus ve funcionant des de l'any 1974 i diverses espècies han adaptat els seus cicles vitals a l'existència d'aquesta font. Com respondran a aquest canvi tan dràstic? augmentarà l'exposició de la milana al verí? Afortunadament la informació prèvia a la nova situació és prou abundant i el grau de control de l'espècie suficient. Caldrà estar atents i veure què passa.